

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 19

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 19. — Рівне: РДГУ, 2002. — 172 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії дошкільної педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Оп

убліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів дитячих садків, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Міжнародний університет "Рівненський економіко-гуманітарний інститут" ім. С.Дем'янчука);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В.Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");
кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 29.03.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За

достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 1.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

затрачені дорослими зусилля окуповуються, адже педагогічний результат цієї діяльності – це перш за все безцінний у виховному плані досвід самостійної, творчої, дослідницької роботи, нові знання та вміння, що складають цілий спектр психічних новоутворень, які відрізняють творчу людину від виконавця.

Завершуючи розгляд проблемного навчання як форми екологічної освіти старших дошкільників, ще раз підкреслимо, що ця форма не є єдиною. Можливі, і необхідні, й інші, які, як зазначає Т.О.Куликова [5], поступово підвищують самостійність та активність дитини у навчанні, переводять її до складніших рівнів пізнавальної взаємодії із педагогом та однолітками. Від прямого навчання, в якому вихователь сам визначає дидактичні завдання та з допомогою зразка і вправління спрямовує діяльність кожного вихованця на досягнення результату, через опосередковане та проблемне, вихователь може прийти до особистісно-орієнтованого навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999. – 62с.
2. Денисенкова Н., Маврина И. Ваш ребёнок познаёт мир //Дошкольное воспитание. – 2000. – № 2. – С.91-104.
3. Занков Л.В. Избранные педагогические труды. – М., 1990. – 367с.
4. Климова Т., Таранкова Н. Мы открываем мир: программа экологического образования дошкольников //Дошкольное воспитание. – 1996. – № 7. – С.20-25.
5. Куликова Т. Обучение дошкольников: мифы, реальность и пути совершенствования //Дошкольное воспитание. – 2000. – № 3. – С.40-45.
6. Маршицька В. Екологічні проекти //Дошкільне виховання. – 2001. – № 5. – С.24-25.
7. Николаева С. Формирование начал экологической культуры (старшая группа) //Дошкольное воспитание. – 1996. – № 7. – С.36-42.
8. Основные направления работы по программе “Развитие” //Дошкольное воспитание. – 1999. – № 8. – С.45-59.
9. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки. – К., 1998. – 448с.
10. Рыжова Н. Наш дом – природа: программа экологического воспитания дошкольников //Дошкольное воспитание. – 1998. – № 7. – С.26-33.
11. Сак Л.А. Розвиваюче навчання //Обдарована дитина. – 1999. – № 6. – С.16-17.
12. Якубенко В. Учити пізнавати, любити, берегти природу (авторська програма “Первоцвіт”) //Дошкільне виховання. – 1998. – № 7. – С.10-11.

Одержано редакцією 25.01.2002.

УДК: 371. 21

Н. В. МАЛІНОВСЬКА

ПЕРЕКАЗ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ДІАМОНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Діамонологічна компетенція як важливий чинник мовленнєвої компетенції формується у дітей дошкільного віку в процесі роботи з розвитку зв'язного мовлення, яке включає два типи – діалогічне та монологічне мовлення.

У психологічному і лінгвістичному відношенні монологічне мовлення – складніша форма усного мовлення, яка порівняно з діалогічним потребує більшої довільності, усвідомлення, самоконтролю, більшої напруженості пам'яті для побудови висловлювання. У зв'язному монологічному мовленні проявляються всі мовні уміння і навички дитини. З того, як вона будує висловлювання, як точно добирає слова, якими засобами художньої виразності послуговується, можемо робити висновок про рівень її мовного розвитку. Виявляючи міру володіння лексичним багатством, граматичною будовою й орфографічними нормами рідної мови, зв'язне висловлювання водночас характеризує рівень розумового, естетичного й емоційного розвитку дитини.

Ефективним методом розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей є переказ, тобто відтворення літературного зразка в усному мовленні. На перший погляд, переказ – порівняно легка мовна діяльність: дитина відтворює готовий зміст і

користується готовою мовною формою автора й оповідача-вихователя (словник, синтаксичні конструкції, композиція, виразність). Та все ж переказ психологічно являє собою складну розумову дію, яка охоплює: слухання і сприймання, розуміння і відтворення прочитаного.

Вміння володіти усною мовою К.Д.Ушинський висував як одне з важливих завдань розвитку мовлення дітей. Ці вміння тісно пов'язані з загальним розумовим розвитком дітей, з розвитком їх логічного й образного мислення. Розмови, розповіді, перекази художніх творів впливають на моральне виховання дітей, виховання таких рис, як дисциплінованість, товариськість, стриманість тощо. Водночас формуються творчі вміння дітей, розвивається естетичне сприймання, виразність мовлення. Серед різних методів розвитку усного мовлення дітей К.Д.Ушинський рекомендував активний, осмислений переказ казок і оповідань.

Є.І.Тихеева не заперечує цінності цього методу: "...переказ готового літературного твору не повинен, звичайно, бути викресленим із числа чинників, які розвивають мову дітей" [6, с.136], і водночас, відводить йому "другорядне місце": переказу повинна передувати розповідь. На її погляд, заняття з переказування повинно проходити таким чином: читання оповідання вихователем, детальне обговорення змісту (бесіда); розповідь вихователя (переказ); переказ дітей. На нашу думку, така методика не є прямим переказом літературного твору, а являє собою складання розповіді за зразком вихователя в зв'язку з прослуханням літературним текстом. Є.І.Тихеева розробила вимоги до творів, які пропонуються дошкільникам для переказування: вони повинні бути доступні для розуміння дітей, прості, з чіткою конструкцією – початком, серединою, кінцем; усі частини тексту повинні бути логічно пов'язані; у тексті не повинно бути великої кількості описів. Щоб активізувати всю групу, зацікавити дітей, вчена пропонує залучати дітей до висловлювання щодо оцінки переказів своїх однолітків. Зауважимо, що рекомендовані Є.І.Тихеевою прийоми навчання дітей переказування не були прийняті сучасною практикою дошкільного виховання.

Є.О.Фльоріна в книзі "Живе слово в дошкільних закладах" розкрила значення переказу для розвитку мислення і зв'язного мовлення дітей, для формування в них уміння логічно і послідовно будувати речення. Переказ автор розглядає як перший крок дитини в самостійному розповіданні, як творчу діяльність, яка збагачує мовлення новими засобами виразності. Натомість методичні прийоми навчання дітей переказування художніх творів не були розкриті автором.

Окремі питання навчання дошкільників переказування висвітлюють Г.Леушина і Л.Пеньєвська. Вони відзначають велику значущість переказу для всебічного виховання дітей, обґрунтовують необхідність керівництва цим видом діяльності. Переказ розглядається як осмислена діяльність, пов'язана з розумінням тексту, з переживанням його дитиною. Задля цього автори пропонують проводити бесіду за змістом художніх творів, яка б передувала переказу.

У навчальному посібнику В.М.Федяєвської окремий розділ присвячено навчанню дітей переказування. Автор негативно ставиться до переказу слідом за прочитаним текстом і радить переказувати твори на наступний день або ж через декілька днів після прослуханого тексту. Добре, за її словами, якщо поштовхом до переказу послугує розгляд ілюстрацій, картинок або прихід після хвороби товариша, якому цей твір ще незнайомий. Звісно, ці прийоми мають право на існування, натомість такий переказ буде носити випадковий, незапланований вид заняття.

В.М.Федяєвська не заперечує і планових занять з навчання дітей переказування і пропонує свою методику навчання. Серед провідних прийомів навчання переказування вона називає, слідом за Є.І.Тихеевою, зразок і допоміжні запитання. При цьому автором рекомендуються для переказу незнайомі, нові для дітей тексти, які пропонується читати двічі, перед повторним читанням дітей попереджають, що вони будуть переказувати цей текст. Допоміжними запитаннями, застерігає В.М.Федяєвська, слід користуватися обережно. Автор вважає, що переказ – це творчий процес, він може бути дослівним (з повторенням слів автора) і своїми словами. Зауважимо, що В.М.Федяєвською, як і її

попередниками, не було визначено вікової межі для навчання дітей переказування художніх творів.

Найбільш ґрунтовно описано методику навчання дітей переказування А.М.Дементьевою, яка вперше визначила вік, з якого потрібно розпочинати вчити дітей переказувати, - з 4 років. А.М.Дементьева досить докладно описує вимоги до творів, що пропонуються для переказу, визначає конкретно в певній послідовності 12 творів упродовж року для навчання переказування з кількістю занять – двічі на тиждень. Автор переконливо доводить, що читати новий твір і одразу його переказувати потрібно впродовж одного заняття. Перед переказом після першого чи другого читання обов'язковою, з погляду автора, має бути бесіда за змістом цього твору.

Зауважимо, що А.М.Дементьева, як і Є.Ф.Лукіна, пропонує читати дітям коротенькі, з 2-3 речень, тексти для переказу, щоб їх можна було прочитати 2-3 рази і не втомити дитину. В наступних, більш пізніх роботах, А.М.Дементьева–Бородич пропонує на одному занятті поєднувати два тексти для переказу: перший – новий для дітей, порівняно легкий; інший – вже відомий їм, він повинен бути коротким, що пожвавляє увагу дітей. А.М.Бородич радила вихователям використовувати переказ за ролями, інсценівки, переказ знайомих казок за вибором дітей, спільний і відображений переказ, переказ за частинами. Вона закликала бережно ставитися до авторського тексту, особливо класичного, не адаптованого, зауважувала, що навчальні синтетичні вправи у перетворенні прямої і непрямої мови більш доцільні на дидактичних, тренувальних текстах.

Низка дослідників (Г.Белякова, О.Максаков, Ф.Сохін, А.Тамбовцева, Г.Тумакова, О.Ушакова, Г.Юртайкіна) підкреслювали тісний взаємозв'язок розвитку зв'язної мови, в тому числі переказу, з іншими розділами мовленнєвої роботи (збагаченням словника, формуванням граматичної будови мови, вихованням звукової культури мови і ін.) в різних вікових групах дошкільного закладу. В основі їх системи лежить комплексний підхід, який полягає в тому, що на одному занятті вирішуються різні мовні завдання. Причому на кожному занятті (особливо у старшій і підготовчій групах) головним завданням виступає розвиток зв'язного монологічного висловлювання. Висуваючи конкретні вимоги до нього, зазначають науковці, слід мати на увазі усвідомлене використання лексики, граматики, стилістики, орфоепічних норм рідної мови, формування у дітей мовних узагальнень. На основі цього у дітей виникає інтерес до рідної мови, чим забезпечується творчий характер мовлення, ефективність засвоєння різних форм мовлення [7].

Досить стисло подано завдання з навчання дітей переказування в програмі “Малятко”. Діти повинні вміти переказувати твори повністю, за частинами та скорочено. Запропоновано цікаві прийоми навчання дошкільників переказу: придумування заголовку до прослуханого оповідання чи казки; розподіл (домовляння) між дітьми частин тексту для переказування. Хоча в додатку до програми і подано орієнтовний (тематичний) перелік художньої літератури для дітей різного віку, та в ньому не зазначено, які твори можна використати для дитячого переказування.

У регіональній програмі “Українське дошкілля” визначено завдання навчання дітей 7 року життя переказування цілісно і частинами. Розділ “Художня література” містить список літературних творів для читання і розповідання дітям, проте в ньому не відзначено, які твори краще використовувати для переказу.

Переказування нових і відомих (за вибором дітей) творів пропонує програма “Дитина”. У ній ставиться серед інших завдань вимога вчити дітей переводити мову персонажів у непряму мову, розповідь від І особи – у розповідь від третьої особи (з незначною допомогою вихователя). Це єдина програма, в якій запропоновано вчити дітей дослівно переказувати казки, невеликі оповідання, уривки за ілюстраціями до текстів. У програмі не визначено, які саме твори доцільно використати в навчанні дітей переказу. Очевидно, пропонується творчий підхід вихователя до роботи в цьому питанні. У програмі “Дитина в дошкільні роки” визначено завдання з навчання дітей переказування нових і незнайомих творів. Лише в цьому документі ми зафіксували вимогу навчання старших дошкільників переказу за планом, в ролях, а також переказу описових творів.

Не зовсім чітко зазначено в програмних документах дитячого садка, яким саме має бути переказ дітей в підготовчій групі. Майже в усіх програмах визначено такі критерії якісного переказу як емоційна виразність, послідовність, повнота передачі змісту твору. Лише в програмі “Дитина” вказується на самостійність переказування дітьми тексту. “Дитина в дошкільні роки” додає ще один важливий показник якісного відтворення літературного твору – свідомий переказ. Отже, в більшості програм завдання з навчання дітей переказу містяться в двох розділах: “Розвиток мовлення” і “Художня література”. Як нам видається, переказ – це метод навчання дітей монологічного мовлення, а художній текст виступає лише засобом розвитку мовлення, саме про це й писала в своїх працях С.Русова.

У нашому дослідженні визначені вимоги до творів для переказування, вироблена методика навчання переказу дітей дошкільного віку.

У дошкільному віці діти повинні в елементарній формі оволодіти основними типами зв'язного мовлення, зокрема, вміти переказувати невеликі оповідання та казки. З дітьми молодшого дошкільного віку проводиться велика підготовча робота, метою якої є вироблення вміння слухати, відповідати на запитання, включати у розповідь вихователя слова і окремі речення. Переказування літературних творів на заняттях проводиться з дітьми середнього та старшого дошкільного віку з поступовим ускладненням прийомів переказу.

Для переказування добираються твори – казки, оповідання, пов'язані з досвідом дітей, доступні, динамічні, лаконічні, які мають чітку композицію, просту, але багату мову, невеликі за обсягом. Зміст творів повинен також мати певне виховне спрямування.

Слід зазначити, що заняття з навчання дітей переказу художніх творів посіли чільне місце в практиці роботи дошкільних закладів. Серед художніх творів, які пропонуються вихователями для переказів, переважають нові, незнайомі для дітей тексти. На одному занятті (відповідно до методики А.М.Дементьєвої) одночасно розв'язуються два завдання: ознайомлення дітей з текстом твору, бесіда за його змістом і переказ цього ж твору, що негативно відбивається на зв'язному мовленні дітей. В останні роки (1990-1995 рр.) у зв'язку із введенням комплексних занять з розвитку мовлення (Ф.О.Сохін, О.С.Ушакова) вченими України запропоновано використовувати переказ лише як метод розвитку монологічного мовлення дітей засобами знайомих художніх текстів. Зауважимо, що фундатор національного дошкільного виховання С.Ф.Русова рекомендувала переказування дітьми тільки знайомих художніх творів, улюблених дітьми казок та оповідань.

Серед пропонованих для переказу жанрів переважають казки, потім – оповідання, причому оповідання на природничу тематику зустрічаються дуже рідко. Вихователі не завжди звертають увагу на форму викладу змісту художнього твору. На нашу думку, оповідання, написані в розмовній формі, стимулюють дітей до творчого переказування, вдалої заміни слів автора своїми словами, використання прямої мови, привнесення слів. Оповідання діалогічної форми стимулюють дослівне, повне відтворення тексту з використанням засобів виразності мовлення.

Досить рідко вихователі використовують переказування знайомих казок чи оповідань за вибором дітей. При цьому педагог називає два або три твори і пропонує обрати один з них для переказу. Незначне місце відводиться переказу за ілюстраціями (після прослуховування казок) та за малюнками – тільки після читання текстів оповідань з наступним малюванням за їх змістом. З нашого погляду, використання ілюстрацій та малюнків під час навчання дітей переказу художніх творів активізує дітей, поживляє їх інтерес до переказування. У той же час значно полегшується завдяки ілюстрації чи малюнку, як конкретно-чуттєвому матеріалу для монологічного висловлювання дитини, сам процес переказування. Г.М.Леушина зазначала, що в розумовому розвитку (а отже і в мовному) величезну роль відіграє взаємозв'язок чуттєвого і логічного, мислення і відчуття. Ілюстрація та малюнок допомагають у забезпеченні такого зв'язку.

Належне місце в процесі навчання дітей старшого дошкільного віку переказу повинні посісти оповідання описового характеру. Зазвичай, це оповідання про природу В.Біанкі, Є.Чарушина, М.Сладкова, Г.Скребицького та інші. Перекази описових творів,

безперечно, повинні ґрунтуватися на знаннях, безпосередньому досвіді дітей. Під впливом спеціально організованого навчання старших дошкільників сприймання описів природи в творах художньої літератури все більше наближається до естетичної діяльності. Діти чуйно реагують на описи природи, відтворюють їх в переказах. Легше переказувати твори, де опис природи включений у моральну лінію вчинків і переживань героя в сюжетному творі, самі описи картин природи сприймаються дітьми більш спокійно, викликають менше переживань, відтворюються з більшими труднощами.

Як свідчать дослідження, рівень зв'язного монологічного мовлення дітей наприкінці перебування їх в дошкільному закладі не такий, який би мав бути в цьому віці. Лише 45% вихованців можуть переказати твір, значна частина дошкільників допускає пропуски у переказах, зміст прослуханого передає недостатньо образно і виразно, робить паузи. У 30% обстежених дітей паузи забирають в середньому від 1/6 до 1/4 часу, витраченого на переказ. Дошкільники не усвідомлюють того, наскільки правильно вони уміють переказувати. Значні труднощі викликає у дітей переказ творів про природу. Заняття по навчання переказуванню дошкільники вважають нудними, часто відволікаються, нудьгують, заважають працювати і вихователів, і своїм товаришам по групі. Дітям легше переказувати знайомий твір (45% дітей), ніж новий (20%).

На нашу думку, головні причини перелічених недоліків такі. Насамперед, для переказування дітям пропонуються нові твори, що негативно відбивається на зв'язному мовленні дошкільників. Недостатня увага приділяється використанню різних видів переказу. Не завжди продумано використовуються вихователями різноманітні методичні прийоми керівництва переказуванням у різних вікових групах. Недостатньо розроблена методика використання наочності при навчанні переказу в різних частинах заняття. У навчанні дітей переказуванню мало місця відводиться використанню творів про природу (сюжетних та описових).

Тому не викликає сумніву, що одним із важливих шляхів формування у дітей дошкільного віку діалогічної компетенції повинно стати вдосконалення роботи по навчанню дошкільників переказуванню художніх творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М. Методика розвитку мови у дитячому садку.– К.:Вища школа, 1977. – 214с.
2. Дементьева А.М. Обучение пересказыванию в средней группе детского сада. – М.: Учпедгиз, 1960. – 76с.
3. Коненко О.І. Використання діафільму в переказуванні художніх творів //Дошкільне виховання. – 1974. – №3. – С.6-8.
4. Методика развития речи детей дошкольного возраста /Л.П.Федоренко, Г.А.Фомичева, В.К.Лотарев, Е.П.Николаичева. – 2-е изд. – М.:Просвещение, 1984. – 240с.
5. Струніна Є., Ушакова О. Працювати над словом. Розвиток мовлення дошкільників на заняттях //Дошкільне виховання. – 1986. – №7. – С.10-11.
6. Тихеева Е.И. Развитие речи детей (раннего и дошкольного возраста): Пособие для воспитателей детского сада /Под ред. Ф.А.Сохина. – 5-е изд. – М.: Просвещение, 1981. – 159с.

Одержано редакцією 10.02.2002.

УДК: 378.02

Л.В.КРАЙНОВА

ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

В наш час у світі спостерігається масове зацікавлення мовними проблемами. Буквально вибухового характеру воно набуло в Україні. Особливо в східних регіонах люди свідомо чи, здебільшого, інтуїтивно відчувають життєву важливість вирішення цих проблем для перспектив національного розвою.

ЗМІСТ

Передмова	3
Богуш А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти	4
Поніманська Т.І. Дитинство як категорія гуманістичної педагогіки	7
Дичківська І.М. Розвиток інноваційної поведінки педагога.....	10
Артемова Л.В. Перспективи підготовки працівників дошкільного профілю в умовах ступеневої освіти	14
Чумичева Р.М. Детство – среда індивідуальної самореалізації	19
ЕрофееваТ.И. Проблема полипрограмности и вариативности в российском дошкольном образовании	26
Щербакова К.Й. Деякі аспекти проблеми готовності дітей до вивчення математики в школі	29
Кузьменко В.У. Створення індивідуально зорієнтованих програм виховання і навчання дітей дошкільного віку	34
Коломинский Я.Л., Панько Е.А., Валужина Е.В., Гутковская Е.Л., ЧесноковаЕ.П. Влияние профессиональной деятельности музыкального руководителя на развитие личности дошкольника	37
Карпенчук С.Г. Педагогічна майстерність як інтегрована система педагогічного досвіду А.С. Макаренка.....	41
Янцур Л.А. Розвиток дитячої творчості в зображувальній діяльності	50
Макагон К.В. Підготовка педагогів до пошукової діяльності в умовах післядипломної освіти	55
Горопах Н.М. Реалізація принципів розвивального навчання в екологічній освіті дошкільнят	58
Маліновська Н.В. Переказ як метод формування у дошкільників діалогової компетенції	64
Крайнева Л.В. Лінгводидактична підготовка вихователів до роботи в умовах білінгвізму	68
Гайдаржирська Л.П. Навчання дошкільників в умовах сучасного дитячого садка	73
Борова В.Є. До проблеми виховання орфоепічної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку	77
Беленька А.В. Організація та проведення практичних і семінарських занять за інтерактивними методиками	83
Машовець М.А. Самостійна робота студентів як засіб професійного самовдосконалення.....	89
Сергеева В.Ф. На зорі дошкільної справи в Україні.....	92
Улюкаєва І.Г. Історія та актуальні проблеми підготовки педагогів для системи дошкільної освіти в Україні	96
Кобилянська Л.І. Індивідуальне і суспільне дошкільне виховання: альтернатива чи ефективна взаємодія?.....	102
Струннікова Д.І. Організація спільних форм природопізнавальної діяльності старших дошкільників і молодших школярів	105
Машкіна Л.А. Організація педагогічної практики в умовах ступеневої підготовки вихователя	109
Литвиненко С.А. Виховання у особистісному вимірі: сучасні підходи.....	114
Солоненко Н.С. Проблема економічної підготовки школярів у сучасних умовах	117
Якимчук Р.І. Виправлення недоліків мовлення шестирічних учнів.....	121
Петренко О.Б. Особливості статевої диференціації дитини дошкільного віку	125
Меналюк Г.Ф. Роль навчання математики в гуманізації дошкільної освіти	128
Терешко Л.В. До питання міжпредметної інтеграції у формуванні мовленнєвих умінь майбутніх педагогів	131
Зданевич Л.В. Організаційно-методичні основи адаптації першокурсників	135
Гринчук Т.В. Аксиологічний підхід до проблем сучасного дошкільного виховання.....	139

Бєлова С.А. Гуманістична сутність німецької реформаторської педагогіки початку ХХ сторіччя	143
Врочинська Л.І. Взаємодія суспільного і родинного виховання в умовах сьогодення	147
Янцур М.С. Визначення функцій фахівців з професійної орієнтації учнівської молоді	151
Кравець Л.М. Педагогічна рефлексія у професійній діяльності вчителя	155
Довганич В.М. Засоби духовно-морального виховання дітей у педагогічній спадщині С.Русової	158
Бричок С.Б. Представники церковно-релігійної педагогіки (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) про виховання духовності дитини	161
Димченко С.С. Формування стилю педагогічного спілкування в класі спеціального інструменту (теоретичні і методологічні аспекти)	164
Відомості про авторів	168

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 19

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор Поніманська Т.І.
Технічний редактор Коломис О.Ф.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 10.03.2002 р. Підписано до друку 29.03.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 19,87. Обл. вид. арк. 20,17. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59

О

новлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 19. — Рівне: РДГУ, 2002. — 172 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 1.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії дошкільної педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів дитячих садків, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378**ББК 74.20**